

Interview s Christianem Tissierem

(Aikido Today Magazine #43)

A: Sensei, vy jste začal studovat aikidó ve Francii již jako dítě?

T: Ano, když mi bylo 11 let, cvičil jsem džudó. Tehdy nebyly dětské třídy, a proto bylo cvičení docela obtížné. Po hodině džudó byla hodina aikidó, asi 3-4 lidé. Již jsem předtím slyšel, že v aikidó není nutné být silný, že i malí kluci mohou shodit silné lidi. Takže jsem se zeptal, jestli bych tam mohl chodit a oni souhlasili. Byli šťastní, že budou mít nového člena. Mým prvním učitelem byl Tavernier sensei. Myslím, že tak po 2 nebo 3 měsících, v roce 1964, přijel do Paříže Nakazomo sensei a já jsem začal studovat u něj. Tehdy učil aikidó, trochu kotodama, ale hlavně aikidó.

A: Jestli to dobře chápu, tak tenkrát byl Nakazomo sensei v Paříži a Tamura sensei v Marseille?

T: Prvním v Marseille byl Abe sensei. Poté, co přijel Nakazomo, mu Abe přenechal dojo a odešel do Japonska. Pak přijel z Japonska Tamura sensei, Nakazomo mu přenechal dojo a odešel do Paříže. Nakazomo sensei, Noro sensei a Tamura sensei byli ve Francii ve stejné době.

A: Slyšel jsem od dalších studentů Nakazomo senseie, že byl prý velice přísný. Máte podobné vzpomínky?

T: Z mého tehdejšího pohledu byl Nakazomo sensei velice důležitý učitel. Nevzpomínám si, jestli byl přísný, jenom, že byl velice charismatický. Nakazomo sensei studoval mnoho bojových umění a mezi nimi i džudó a karate. Nemyslím si, že by aikidó studoval dlouho, ale zdá se, že Osensei byl přesvědčený o svém poselství a možná i o své schopnosti ovládat lidské vztahy. Nakazomo sensei byl velice dobrým vyslancem aikidó.

Jeho výuka byla napůl aikidó a napůl duchovní záležitosti. Protože když si zvolíte studium aikidó, volíte si nejenom tělesnou aktivitu, ale na druhou stranu i malování nebo meditaci. Nejprve musíte hníst své tělo, jako chleba, abyste cítili umění. Když je vám 16-17 let, nestačí vám slyšet, že aikidó je láska, to pro vás nic neznamená. Proto jsem odjel do Japonska.

A: Bylo tehdy mnoho studentů aikidó?

S: Ano, cvičilo dost lidí, ale byli v různých skupinách. Okolo 800 studentů cvičilo v klubech Aikikai, které byly spojeny s Nakazomo sensei a Tamurou sensei. Společně tvořili Association Culturelle Francise d'Aikido (ACFA). Okolo 2000-3000 lidí bylo pod Federací džudó, která byla spojená s Mochizuki sensei. Okolo roku 1975, když jsem byl v Japonsku se kluby spojily. Aikikai pohltila všechny ostatní a stala se ve Francii seskupením Union Nationale d'Aikido (UNA).

A: To je současná francouzská organizace?

T: Ne. UNA se nakonec rozdělila a dnes již neexistuje. V roce 1981 se objevil návrh, aby aikidóka odešli z Federace džudó. Být v této federaci bylo velice pohodlné a výhodné. Mohli

jste mít dodžó s tatami a peníze, no zkrátka všechno. Ale malá skupina v čele s Tamura sensei chtěla více pravomocí. Někteří lidé si mysleli, že by jim bylo lépe ve Federaci Aikido, a tak se Tamura sensei zeptal: „Půjдете se mnou, když federaci opustím?“ Zpočátku řekla většina ano, ale pak se ukázalo, že ještě před naším odtržením už bylo rozhodnuto, kdo bude prezidentem, sekretářem atd. Takže kvůli takto předem připravené struktuře polovina lidí odmítla odejít z federace džudó. No a nakonec byly dvě federace: Federation Française Libre d'Aikido (FFLA) a Federation Française Aikido, Aikibudo a Affinitaires (FFAAA).

Od roku 1981 jsou ve Francii dvě velké federace. Přibližně stejné velikosti (možná, že naše je o 2000-3000 lidí větší) a dohromady v nich cvičí asi 50 000 osob. Přemýšlíme ale o znovuvytvoření nové federace a možná se letos spojíme.

Ve Francii je jiná situace než v USA. Aikidó se řídí zákony. Máme francouzské osvědčení pro stupeň dan a francouzský diplom pro výuku. Tento diplom je ve Francii pro aikidó učitele důležitější, než osvědčení od Aikikai. K výuce potřebujete nejméně nidan, udělený francouzskou správní federací. Do jisté míry není toto uspořádání špatné, jelikož můžeme kontrolovat, kdo jde učit. Taková je politická situace francouzského aikidó.

A: Myslím si, že mnoho učitelů z celého světa Francii navštěvuje.

T: Jezdím sem Saotome sensei a každý rok federace zve Endo senseie, Nišio senseie a Yamaguči senseie. Waka sensei přijede v lednu.

A: Politika francouzského Aikido se mi zdá stejně složitá a zmatená, jako v USA.

T: Ano, situace je obtížná. Tamura sensei je stálý člen Mezinárodní federace Aikido (IAF), která byla založena Aikikai Hombu Dojo. Ale jeho federace není uznána ani Hombu Dojo, ani IAF nebo Evropskou federací Aikido. Naše federace je uznávána IAF, která může dovolit pouze jednu federaci na zemi.

Pouze dva lidé mohou ve Francii udělovat stupně Aikikai: Tamura sensei a já. Takže je velice podivné, že jeho federace není v IAF. Pak to vypadá, že IAF nic neznamena.

Mám k Tamura sensei velký respekt. Jsme dobří přátelé. A nesouhlasím s postojem Hombu Dojo k jeho organizaci. Pokud by mělo Hombu Dojo někomu stranit, pak by to měl být Tamura sensei, protože je skvělý Hombu šihan. Ačkoli jsem šťastný, že IAF uznává moji organizaci, myslím si, že jejich stanovisko lze jen velice obtížně pochopit.

A: Už jste se dříve zmiňoval, že se snažíte o vytvoření nové federace sloučením těch stávajících. Myslíte, že tento pokus vyřeší situaci?

T: Myslím si, že pokud se spojíme, mohlo by to vyřešit mnoho evropských problémů. V současnosti je evropská skupina Aikikai velice malá. Například v Německu je 5-6 federací, ale jenom jedna patří k Aikikai. Má asi 200 lidí, což je strašně málo, když si uvědomíte, že v Německu cvičí okolo 20 000 lidí. Tentýž problém je v Itálii. Skupina Aikikai tam má asi 3 000 osob, ale celkový počet praktiků je daleko větší. A ve Španělsku a Anglii je to podobné. V minulosti, tak 20-30 let zpět měla, každá národní skupina jednoho učitele. Pokud máte 100 členů, tak systém funguje, ale pokud je jich 5 000-10 000, není to možné. Nemůžete mít jednoho učitele, který by vše kontroloval. Někdy se mi zdá, že tomuhle Aikikai nerozumí. Pokud uvedením nové organizační síly vyřešíme ve Francii náš problém, pomůže to mnohým zemím, které už nemohou pokračovat a růst pod nynějším seskupením.

A: Bude tento nový systém stále pod Aikikai Hombu Dojo?

T: To přesně nevím. Nezdá se, že by vedení Hombu Dojo pochopilo, jak řešit problémy. Na posledním kongresu v Tokiu přednesl Yamada sensei názor, že není dobré mít jenom jednu schválenou organizaci na zemi. Sám dobře ví, že v USA je tolik odlišných skupin, že by šlo těžko říct jedna země - jeden hlas.

Dnes lze velice snadno cestovat po Evropě. Například, když jedete z Paříže do Londýna, je to autem tři hodiny. Snadno lze cestovat z Francie do Německa. V Německu mám okolo 5 000 studentů, ale kvůli zákonům Aikikai tam nemůžu pořádat žádné zkoušky, protože nejsem reprezentantem Aikikai v Německu. Proto mi lidé jezdí do Francie a získávají francouzské stupně. To není moc dobrá situace. Možná by mělo Hombu Dojo dovolit jistým lidem dávat stupně v jakékoli zemi. (Samozřejmě by zase byly problémy, jak by se učitelům překrývala území.)

A: V USA nejsou nejapnější učitelé uznáváni za shihan, ani když dosáhnou šestý dan. Je totéž v Evropě?

T: Já jsem uznán Hombu Dojo jako shihan a myslím, že ve Francii jsou ještě dva další. Teď už mám šestý dan více jak devět let. Dávám stupně Aikikai do pátého danu a nemám s tím žádný problém. Mám velice dobrý vztah s Hombu Dojo. Když jsem byl v Japonsku, asi mezi léty 1969-76, nemyslel jsem si, že bych někdy mohl dosáhnout čtvrtý dan. Tehdy cvičili cizinci na nidan a někdy na sandan. Yondan vypadal odlišně, protože u něj nebyly zkoušky. Když jsem dostal čtvrtý dan řekl jsem si: „Časy se mění.“

V roce 1976 jsem se vrátil do Francie a v roce 1980 obdržel pátý dan přímo od Hombu Dojo. Tehdy mi to připadlo, jako by Hombu udělalo další nový krok. Tentýž rok, když jsem dostal šestý dan, bylo ve Stockholmu střetnutí evropských aikidóka. Nebyl jsem tam, ale zato mnoho japonských učitelů. Samozřejmě, že jeden Japonec řekl: „Potřebujeme ve Francii japonského shihana. Francouz, který byl u toho řekl: „Proč potřebujeme vaše učitele se šestým nebo sedmým danem? Máme Christiana Tissiera a ten má šestý dan od Hombu Dojo.“ Někdo řekl: „A je Tissier shihan?“ Fudžita sensei, který byl hlavním sekretářem Hombu řekl: „Když je Tissier šestý dan Hombu Dojo, pak je i Hombu shihan.“ Podle mě byl tohle další krok dopředu. Čiba sensei řekl v Hombu Dojo, že Aikidó může být znovuzrozeno ze zahraničí. Snad mají cizinci k Hombu Dojo větší důvěru, než někteří Japonci, kteří žijí v zahraničí. Myslím si, že budoucností Aikikai a japonského aikidó je USA a Evropa.

Mladí lidé sní o Japonsku – o velmi slavných učitelích. Je to skoro jako magie. Naším úkolem je udržovat tento sen naživu a úkolem Hombu je tento sen realizovat.

A: Myslíte si, že se kvalita učitelů v Hombu mění?

T: V minulosti se v Hombu vyvinulo mnoho dobrých učitelů se silným charakterem – Tada sensei, Tamura sensei, Yamada sensei a ostatní. Jistým způsobem byli tito lidé elitou.

Dnes není pro Hombu jednoduché rozvíjet elitu, protože není snadné přitáhnout talentované lidi. Nadaný mladý Japonec může mít dobrou práci, dívku, auto. Kvalita života, který Hombu nabízí svým uchideshi nepřesahuje tento standart. Proto není těžké pochopit, proč by se měli dobří lidé rozhodnout přidat se a přijít do společnosti Hombu jenom aby cvičili. (A proto si musíme vážít odvahy a věnování se těm, kteří se přesto rozhodli stát se učideši.)

Možná by se mělo takovému mladíkovi říct: „Pokud přijdeš na aikidó, projdeš velice přísným výběrovým procesem. Budeš muset být dobrý v aikidó, chytrý a mít charisma. Pokud máš všechny tyto vlastnosti a zůstaneš jako učideši, staneš se členem společenské elity.“ Možná

potom, když jsou lidé okolo 22 – 23 let, by si mohli vybrat mezi, řekněme, povoláním doktora nebo učitele aikidó. Možná potom bychom měli schopné lidi, kteří by cvičili aikidó. Avšak když jsem byl před několika lety v Japonsku, viděl jsem něco zcela jiného. Aikikai vydávala v novinách inzeráty, ve kterých hledala učideši. Nepřemýšleli o tom, že by potřebovali učideši k vytvoření elity. Potřebovali prostě lidi, kteří by zametli dodžo. A to je problém. Možná Aikikai potřebuje dobrého manažera, který by se staral o jejich imidž, možná někoho mimo aikidó.

A: Myslíte si, že Aikikai vyšle nového šihana, když ten starý v nejaponské zemi odejde do důchodu?

T: Nevím, co budou dělat. Možná bude chtít nějaký Hombu šihan odejít do zámoří. Ale slyšel jsem, že například v USA mají některé organizace velice dobré páté dany. Hombu nemůže vyslat někoho s osmým danem a jestliže vyšle někoho se šestým, mohlo by to naznačit, že americké aikidó není příliš dobré. Když máte studenty s pátým nebo šestým danem a Hombu vyšle jiného se stejným stupněm, aby převzal vedení, pak to znamená, že vaši studenti něco postrádají.

Samozřejmě, že Hombu bude mít velice důležitou roli v budoucnosti Aikidó mimo Japonsko. V Hombu je několik skutečně dobrých mladých učitelů. Jsou velice bystří, chápou mezinárodní situaci a mají dobré vztahy. Jejich přístup je odlišný na rozdíl od některých starších shihan. Když například jedou do zahraničí, nehrají si na Osenseie. Jsou k lidem velice přátelští. Nejsou dinosaury. Mají technickou kvalitu a k tomu ještě mnohem více. Takle generace přináší do aikidó novou dynamiku.

A: Jaké bylo Japonsko, když jste jej v osmnácti letech navštívil?

T: Když jsem přijel do Japonska, vůbec jsem ho neznal. Neznal jsem tam nikoho. Přistál jsem v Jokohamě ve tři odpoledne. Jak jsem vystoupil z lodi, šel jsem do Hombu. V sedm večer jsem přišel na hodinu a začal se učit (myslím, že hodinu měl Saotome sensei). Večer jsem spal venku na lavičce. Pro osmnáctiletého člověka to není žádný problém.

Druhý den jsem šel v 6:30 na hodinu a poprvé viděl Došu. Dělal iriminage a já jsem si pomyslel: „Tenhle chlap není moc dobrý.“ Neprováděl iriminage způsobem, na který jsem byl zvyklý. Tohle je v Aikido veliký problém. Pokud nesledujete to, co obvykle, myslíte si, že to není dobré. Myslel jsem si, že jeho pohyb je velice neobvyklý ještě 4-5 měsíců, než cvičení změnilo moje stanovisko.

Tenkrát v roce 1969 nebylo v dodžo mnoho studentů. Byl tam Terry Dobson, Stan Smith a Bud Wheeler. Bud na mě zapůsobil dojmem velice silného člověka. Byl jsem dítě a on muž, okolo třiceti let. Z té doby mám velice silnou vzpomínku.

Možná protože jsem byl mladý lidé nevěděli, kdo jsem. V jistých věcech jsem byl velice nesmělý a bylo pro mě obtížné se s ostatními seznámit. Chodil jsem na hodiny Došu každý den. Myslel jsem si, že mě nemá rád, ale ve skutečnosti byl také ostýchavý. Jednoho dne mě zavolał, abych mu dělal uke. Pak mě pár měsíců volal jednou týdně, pak dvakrát a nakonec každý den. No a tak jsem se stal jeho každodenní uke.

A: Byl tehdy Osensei ještě naživu?

T: Ano, ale já jsem ho bohužel neviděl.

A: Začal jste hned žít v dodžo? Našel jste si byt?

T: Týden jsem spal na jedné velice pěkné lavičce, než mi policie v parku řekla, že tam nemůžu zůstat. Odpověděl jsem, že nemám kam jít, nikoho a nic. Přinesli mi pokrývku. Později mě policie zavezla do mládežnické ubytovny. Zůstal jsem tam pár dní a zkusil si najít nějaké ubytování. Nakonec jsem žil přímo před dodžo, před domem Došu. Měl jsem 2,5 tatami a zůstal jsem tam 6 měsíců.

A: Co si myslela vaše rodina, když jste jim řekl, že jedete do Japonska?

T: Sděлил jsem jim, že chci jet do Japonska a oni odpověděli dobrá, bez problému. Ovšem samozřejmě si nemysleli, že skutečně pojedou. Pracoval jsem celé léto, koupil si lístek a odjel.

A: Kdo vás v Japonsku nejvíce ovlivnil?

T: Chodil jsem na všechny hodiny a s většinou učitelů jsem měl dobré vztahy. Avšak mým největším učitelem byl Došu. Měl jsem ho moc rád a chodil jsem na každou jeho hodinu. Masuda sensei, Endo sensei a Činaši sensei byli mí sempai a učili mě, ale v jistých chvílích to byli více přátelé než učitelé.

Ovlivnili mě i Osawa sensei a Yamaguči sensei, k němu bylo velice těžké proniknout.

A: Proč ?

T: Nevím. Prostě to bylo těžké. Ale myslím si, že jako osobnost je velice výjimečný. On je velice světový a lidský. Když s ním mluvíte a neumíte japonsky, za chvíli zapomenete, že je Japonec a rozumíte tomu, co říká.

Poznal jsem mnoho učitelů, v jejich 25-30 letech, když byli skutečně velice silní. Ale pak jsem je spatřil o deset let později, kdy už byli buď nepohybliví nebo slabí. Měli problémy se zády a rameny. Řekl jsem si: „Je hloupost být 5 let silný, a pak zeslábnout.“ Budo zahrnuje zachování života.

Yamaguči sensei má dnes 70 let a minulý červen přijel do Francie. Obdivuji ho, jak si neustále udržuje dobrou kondici. Lidé ho vidí a říkají, že by se chtěli pohybovat jako on. Yamaguči sensei je stále velice kontroverzní.

A: Jak to?

T: Tak někteří lidé říkají: „Jeho technika nefunguje.“ Ale v aikidó nefunguje nic. Chápete co tím myslím ?

A: Ne. Můžete to vysvětlit ?

T: Yonkyo nefunguje a ani nikkyo, dokud vám nepodám ruku. Z umění si berete jeho poselství, ne techniku. Nikdo není silný.

Myslím si, že bojové umění je systém pro ochranu vašeho života, vaší čestnosti, svobody a svobody lidí okolo. Musí pracovat v harmonii se životem, okolím a ostatními lidmi. Když si vezmeme za příklad Mike Tysona. Je velice silný a přesto byl dvakrát sražen dvěma dívkami. Je neustále ve špatném čase na špatném místě. Budó by mělo učit být ve správném čase na správném místě.

A: Řekl byste, že Yamaguči sensei přistupuje k aikidó filosoficky ?

T: Ne. Yamaguči sensei nikdy nevykládá o filosofii. Nikdy ho neuslyšíte zmiňovat se o Osenseiovi. Nikdy ho neuslyšíte mluvit o kokyu nebo ki. Nemluví o filosofii, ale o principech, o tom co je aikidó a o poselství techniky.

A: Co tedy říká o aikidó?

T: Tvrdí, že aikidó je hledání ideálu dokonalého já (jedince).

A: Říká, že přeměna jedince je součástí myšlenky budó ?

T: Ano. Podle mého názoru je pro něj velice důležitý duch budó. Mám na mysli budó v moderním slova smyslu, kdy slouží jako výchovný systém s jistými pravidly.

Pravidla jsou velice důležitá, ale lidé si je musí nalézt sami. Dobrým učitelem je ten, kdo vás přinutí objevit zákony, nutné k tomu, aby jste mohli dále žít v souladu s lidmi. Špatný učitel vládne nebo vydává zákony, které nemají smysl.

Pokud v budó neustále zvládáte, nemáte důvod dále pokračovat ve svém studiu. Proto si myslím, že musíte několikrát neuspět a vědět o tom. Příště máte novou šanci dělat věci lépe. V zápase tuto šanci nemáte, když prohrájete musíte čekat na další turnaj. Ale při tréninku aikidó soutěž není. A proto máte neustále novou šanci.

V aikidó se neustále snažíme o dokonalý pohyb. Někdo k vám přichází s velice dobrým a sebevědomým útokem a vy zkoušíte provést ideální pohyb. Samozřejmě, že to nejde. Takže se snažíte znova a znova. Zase se to nedaří. V aikidó se snažíme o co nejkrásnější techniku a nedaří se nám to. Ale přesto je cílem provést tu nejdokonalejší techniku. Na to bychom neměli zapomínat.

Jeden malíř jménem Hans Menling nikdy nepodepisoval svá díla. Vždycky jenom napsal: „Mé nejlepší.“ Chodil jsem na katolickou univerzitu, kde jsme museli každý den psát do svých poznámkových sešitů: „To je mé nejlepší.“ Podle mého názoru je to v aikidó stejné. Snažte se cvičit co nejlépe, být co nejlepší, samozřejmě nejste zcela nejlepší, ale jste nejlepší v rámci svých možností.

A: Takže techniky jsou nástrojem naší přeměny ?

T: Přesně tak. Jsou pomůckou. Technika je mechanickou stavbou.

Pokud se rozhodneme studovat budo, musíme k tomu mít nějaký důvod, jinak bychom přece dělali něco jiného. No a důvodem pro studium aikidó je technika, proto je tak důležitá.

V budó existuje sankce, trest. Ve skutečném boji je potrestáním smrt. Proto musíte neustále myslet na to, že můžete být skutečně potrestáni. Hrozba smrti na tréninku je nereálná, ale přesto si ji musíte neustále uvědomovat. Je potřeba mýt v mysli možnost trestu.

Proto Osensei řekl, že aikidó je: „Iči go iči e.“ Technika se musí provádět jako byste ji dělali poprvé a naposled. A když někoho potkáte je to totéž: jako byste ho potkali poprvé a naposled.

A: Myslíte si, že z tohoto pohledu je aikidó odlišné od ostatních bojových umění?

T: Jakékoli budo má stejné problémy. V aikidó je snadné říct: „Jsem nejlepší.“, protože nemá soutěže. Ve sportovních umění jako jsou karate a džudó lze snadno říct: „Jsem nejlepší.“, protože tam jsou soutěže. Pokud vyhrajete šampionát můžete být v okamžiku skončení turnaje nejlepší. Ale bude ten nejlepší i zítra?

A: Pojdme se vrátit k vašemu životnímu příběhu. Když jste se v roce 1976 vrátil z Japonska do Francie ke komu jste šel? K Vašemu původnímu učiteli a do jeho dodžo?

T: Ne. Po mém návratu se všichni mí staří přátelé přidali k mému dodžo, ale po měsíci odešli. To co jsem učil bylo zcela odlišné od aikidó, které znali.

A: Měl jste své vlastní dodžo?

T: Ne, neměl. Začínal jsem na mnoha malých dodžo, kde se učilo džudó a karate. Později jsem měl vlastní dodžo v Paříži (dnes je jich tam více než 400).

Od roku 1976 jsem trénoval více než 1000 studentů, kteří dosáhli prvního danu. Dnes má moje dodžo 500 studentů. Každým měsícem přichází mnoho učitelů, aby se učili.

A: Pokud vím, tak jste se z Japonska vrátil spolu s Yamaguči sensei. Pomáhal Vám se založením vlastní výuky?

T: Ne. Nemohl mi pomoci, protože ho ve Francii nikdo neznal, prostě jsem navštěvoval různá dodžo, kde jsem se ptal zda by měli volné hodiny kdy bych mohl učit aikidó.

A: Takže jste učil Vy a ne Yamaguči sensei?

T: Yamaguči sensei přijel na krátký výlet na prázdniny. Pouze jsem ho chtěl představit Evropě. Měl dvoudenní seminář v Paříži a to bylo vše.

Jeho poslední seminář v Paříži byl minulý červen kam na tři dny přijelo skoro 600 lidí z celé Evropy.

A: Jsou francouzské požadavky na zkoušky stejné jako v Severní Americe?

T: Nevím jaké jsou zkoušky v Americe, ale ve Francii jsme vytvořili skutečně přísná kritéria, tak aby byla všem jasná.

Každoročně se v Paříži konají dvě kola zkoušek na šodan, kterých se účastní asi 200 lidí.

Zkoušky na první až čtvrtý dan jsou celonárodními zkouškami. Vždy se konají na stejném místě a nikdy nevíte kdo vás bude posuzovat. Tři lidé jsou od Tamura senseie a tři z naší federace a všichni se musí shodnout. Není to ale ten nejlepší systém, protože jisté věci nelze posoudit když neznáte osobu skládající zkoušky. Ale vzhledem k množství páskujících se tomu nedá pomoci.

A: Co si myslíte, že lidé získávají od různých federací a organizací aikidó? K čemu jsou?

T: Nepotřebujeme federace, ale je lepší když existují, ne proto aby kontrolovali výuku, ale aby vše klapalo.

Federace jsou také dobré pro podporu prezentace aikidó, protože jsou velké a mají peníze na reklamu. Kdyby nebyly mohli bychom skončit.

A: Co přejete aikidó? Jakou byste si přál vidět jeho budoucnost?

T: Rád bych viděl stále více studentů, ale nespěchám na to. Pokud chceme aby počtu členů aikidó rostl, musíme mít dobré, kvalitní učitele, kteří dokáží jít ostatním příkladem. Taky potřebujeme lidi jako jste vy v ATM, kteří dokáží dobře aikidó představit. Ve Francii nemáme časopis, jako je ATM. Měli jsme ho před deseti lety, ale bylo obtížné zabezpečit jeho pokračování. Proto velice oceňuji vaši práci.

(překlad -vn-)